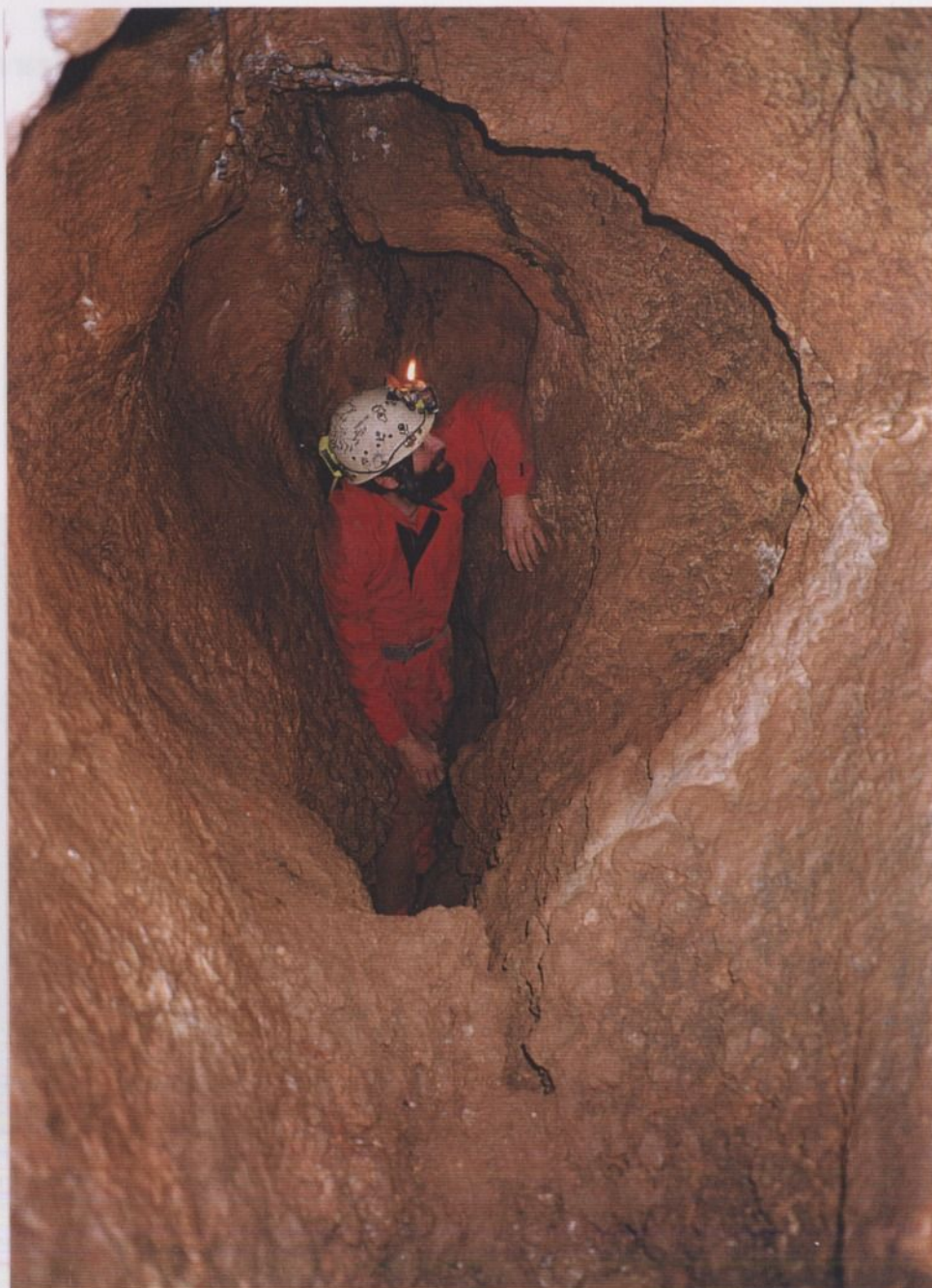

A Báthori-barlangban a feltárás és a barlangjárás okozta károsodások felmérése, térképi ábrázolása, rekonstrukciós, valamint hasznosítási javaslat készítése

Tartalom

A Báthori-barlangban a feltárás és a barlangjárás okozta károsodások felmérése, térképi ábrázolása, rekonstrukciós, valamint hasznosítási javaslat készítése

A KTM 327/F nyilvántartási számú szerződés 1.sz.melléklet 5.pontja szerint.

Budapest – Jósvalő, 1998.április

SZINLŐ Barlangi-vendégforgalmi Kft. – Jósvalő, Dózsa Gy. u. 3.

T a r t a l o m

0 Előzmények

1 A barlang megismerésének és kutatásának vázlatos története

2 A barlang feltárása és a barlangjárás okozta károsodások

3 Javaslat a barlangban végzendő rekonstrukciós munkákra

4 Hasznosítási javaslat

A Bátori László emlékére 1911-ben felavatott emléktábla maradványai a Hűség-termében

0 Bevezetés

A Báthori-barlang (Hárs-hegyi-barlang) fokozottan védett barlang. Bár méreteit tekintve (340 m összhossz) a Budai-hegység barlangjai között csak a középmezőnyt vezeti, sajátos morfológiája, 440 tszfm-ban nyíló bejárata, képződményei és nem utolsósorban megismerésének és hasznosításának különleges története a budai barlangok egyik legérdekesebb képviselőjévé teszi.

Jelenlegi állapota méltatlan a barlang által képviselt valóságos és történelmi emlékekhez. A természetes bejárat „feltörésbiztos” lezárása és az alsó (mesterséges) bejárat „visszatömedékelése” ma már megakadályozza az illetéktelenek bejutását a barlangba. A barlang kulcsának felvételéhez a Duna-Ipoly Nemzeti park Igazgatóságának külön engedélye szükséges. Ez korlátozza a kizárólag turisztikai célú bejárások számát, így a barlang állagának további romlását.

A barlang különleges értékei (történelmi, barlangtani, ipartörténeti) indokolják, hogy értékei fokozott megőrzése mellett kutatók és szakmai érdeklődők számára, szakvezetés mellett megtekinthető legyen.

Ennek érdekében néhány barlangvédelmi és balesetvédelmi célú műtárgy beépítése, a barlang bejáratí részének kitakarítása (szemét, korhadt faanyagok, feleslegessé vált vasanyagok eltávolítása) , falainak nagynyomású vízszugárral történő lemosására van szükség.

Célszerűnek látszik az 1911-ben elhelyezett *Báthori László* emléktábla restaurálása vagy újrafaragtatása (széttört darabjainak kb. 50 %-a a Hűség termében megtalálható), és elhelyezése a bejáratí teremben. Ugyanitt egy olyan ismertető tábla elhelyezése is célszerű, amelyen a barlang térképi ábrázolása mellett rövid ismertető is olvasható a barlang kialakulásáról, történelmi-ipartörténeti jelentőségéről.

A javaslat szerinti rekonstrukciós munkák elvégzése után a barlang bejáratí részének kiscsoportos látogathatósága biztosítható volna, ezzel egy különleges értékeket hordozó, fokozottan védett barlang válhatna bemutathatóvá, a barlang állagának, képződményeinek egyértelmű megóvása mellett.

1 A barlang megismerésének és kutatásának vázlatos története

A barlangot ill. előterét már a neolitikum óta ismerte és használta az ember. A feltárás során kitermelt kitöltés, valamint a barlang előterében végzett munkálatok során bolygatott anyag csiszolt kőkorszaki, réz-, bronz-, és vaskori leletei ezt bizonyítják. A korai középkor első leletei a XIII. századból származnak, XIV-XVI. századi nagy tömegű leletanyaga – valószínűleg a közeli, 1290-1310 között épített budaszentlőrinci pálos kolostor közelsége miatt – intenzív emberi jelenlétre utal. Az itt működő pálos rendnek volt tagja a névadó *Bátori László*, aki több évtizedet itt remetéskedett a barlangban (1437-1457). Jelenlétét megelőzően a barlangban már intenzív bányászati tevékenység folyt, a hidrotermális limonit kitöltés arany- és ezüst tartalma a „komplex” érc mind teljesebb kitermeléséhez vezetett. A barlang ún. bányaszakasza ezeknek a bányászati tevékenységeknek a nyomait őrzi (lépcsők, mesterséges tágitások, fűrt lyukak), de a barlangot a 60-as évektől kutató Vajna György több levéltári adatot is talált az itt folyó bányászatról. A XVIII. században ismét felmerül a bányászat folytatásának gondolata, ez azonban csak az 1800-as évek elején realizálódott.

1830-ban *Szabó József* geológus is felkereste a barlangot, rövid leírást készített róla. 1911-ben a Zugliget Egyesület kezdeményezésére „Budapest fő- és székváros” előjárósága kitakarítottja a barlangot és emléktáblát helyez el benne *Bátori* munkásságát megörökítve. Az ekkor tervbe vett barlangfeltárás elmaradt. Érdekes, hogy egy korabeli megemlékezés (Neues Pester Journal 1911. augusztus 6.) „még több száz méterre vezető utat” ír le a barlangból.

1917-19. között *Kadič Ottokár* járta be és mérte fel a barlangot. Ekkor lényegesen hosszabb szakasz volt ismert, mint a II. Világháborút követően (bányaszakasz, Piramis ág).

A barlang 1924-es leírása (Barcza Imre – Dr Thirring Gusztáv: BUDAPEST Duna-jobbparti környéke, második kiadás; p. 54-55) a bányaszakasz veszélyes volta miatt annak vasajtóval történt lezárását említi.

A barlang legújabbkori kutatásának története 1961-ben kezdődött *Szitár Ferenc* és *Vajna György* vezetésével, a későbbi BSE Barlangkutató Csoport több, mint egy évtizedes kitartó munkájának köszönhetően. Ebben az időszakban nem csak a barlang feltáró kutatását végezték el (részben az eltömedékelt járatok exhumálását), hanem a barlang múltját is megpróbálták tisztázni.

2 A barlang feltárása és a barlangjárás okozta károsodások

A barlang legújabbkori feltárása a 60-as évek elejétől Vajna György majd később Kovács Kázmér vezetésével folyt. Ezalatt az időszak alatt a barlangot kutató csoport mindent megtett a feltárt részek képződményeinek megvédése érdekében, ennek ellenére néhány vandál támadás már akkor érte a barlangot.

A kutatás intenzív – és egyben látványos eredményeket hozó – szakaszának befejeződése után a gazdátlanság évei következtek. Az illegális behatólók állandóan feltörték a két bejárat valamelyikét, ilyenkor hosszabb-rövidebb ideig a barlang nyitva állt a kalandkeresők és ásványgyűjtő előtt.

Szerencsére ezek a látogatók a bejárat közeli részekre korlátozták „tevékenységüket”, így a legtöbb kárt a Szabó László teremben okozták. Itt sajnos több helyen – különös előszeretettel a gömbüstök áthatásának élein – bontották meg a karfiolszerű borsókő-képződményekkel teljesen beborított falfelületeket. Sajnos itt a borsókő bevonat alatt egy 2-3 cm vastag rostos kalcit réteg van, amely nagyon könnyen megbontható. Ennek köszönhetően több helyen több négyzetdeciméter nagyságú felületen hiányzik a borsókő.

A leglátványosabb károsodás a terem D-i végén lévő gömbüst peremét érte, ahol az egész élet 10-15 cm szélességben letörték, majd még egy ugyan ilyen széles sávban lerepesztették. Ezen a szakaszon néhány szép fürtszerű borsókő-képződményt is letörtek, a falakra felmászva több helyen besározták a képződményeket.

A képződményekkel dúsan borított falba besüllyesztett emléktábla – kegyeleti indokoltságát nem vitatva – a mai barlangvédelmi szempontokat figyelembe véve már megkérdőjelezhető, eltávolításának nincs már értelme.

Szerencsére a barlang távolabbi (mélyebb) szakaszaiba az ásványgyűjtők nem nagyon merészkedtek le, így ezek képződményei alapvetően nem károsodtak.

Összességében megállapítható, hogy a Báthori-barlang legújabb kori kutatása során feltárt szakaszok képződményei közül csak a bejárat közeli szakaszokon lévők szenvedtek helyrehozhatatlan károsodást, a korábbi bányászat célját képező limonit foltok érintetlenek, a melegvizes képződmények – a károsodások ellenére – megőrizték eredeti arculatukat, a morfológiai jegyeket kiegészítve egyértelműen bizonyítva a barlang genetikáját.

3 Javaslat a barlangban végzendő rekonstrukciós munkákra

A rekonstrukciós munkát célszerű a felszínen kezdeni. El kell dönteni a mesterséges (alsó) bejárat sorsát.

Az eredeti állapot visszaállítását célul kitűzve a bejáratot és az előtte kirobbantott mély bevágást teljesen vissza lehetne tölteni, felszámolva azt a kis fahidat, amely jelenleg a sárga turistajelzés útját átvezeti e felett. Ebben az esetben az egyre jobban rozsdásodó hajdani légó-ajtót is be lehetne falazni és az eredeti felszín helyreállítani. A visszatöltéshez szükséges – nem tájidegen – alapanyag a helyszínen rendelkezésre áll a barlangból kitermelt és jelenleg egy több száz köbméteres hányón tárolt anyagos kötörmelék formájában. Ennél a változatnál az alsó bejáratot belülről szárazon rakott kőfallal célszerű eltakarni.

Amennyiben olyan döntés születik, hogy az alsó bejárat is megmarad, ez esetben a jelenlegi eltömedékelést – a korhadó faanyagok kitermelésével – kell kultúráltabb formába hozni, felszínét elegyengetni.

Egy lehetséges változat lehetne az is, hogy az alsó bejárat vasajtóját egy fixen beépített sűrű vasrácsozattal kicseréljék (hasonlóval, mint amit az IPARSZOLG GMK épített be az Esztramosi Rákóczi-barlanghoz vezető bányatáró felszíni kapcsolatánál. Ez a változtatás – az esztétikai előnyök mellett – biztosíthatná a barlang eredetihez hasonló szellőzését, a bejárat terem természetes megvilágítását, lehetővé téve, hogy a túristák legalább benézhessenek ebbe a terembe.

A jelenlegi (felső) bejárat lezárása megfelelő, kialakítása esztétikus.

A bejárat teremből („Előcsarnok”) a felesleges vas tárgyakat, ácsolati anyag maradványokat, korhadó faanyagokat el kell távolítani. A hajdani vágánypár feldarabolt részeiből készített trepnik meglehetősen csúszásveszélyesek, erősen korrodáltak, egy egységes előcsarnoki járófelület kialakításának részeként célszerű lenne elbontani ezeket

Helyükre olyan új járófelület kialakítása szükséges, amely az „Előcsarnokból” a „Nagy lépcsők” kezdeti szakaszának megközelítését még gyakorlatlan személyek számára is balesetmentesen biztosítja. Ennek érdekében a „Manó szakasz”, ill. a Szabó László terem feletti kürtők „Előcsarnokba” történő csatlakozásai, ill. a „Kupola” alatti akna fölé a kb. -5 m-es szinten konzolokra,

ill. áthidaló acélszerkezetekre rögzített expandált lemez járófelületeket kell beépíteni az alábbi méretekben:

- I. „Hűség terme” felett 2 x 0,8 m
- II. „Konyha” felett 2,2 x 0,8 m
- III. „Szabó László terembe” vezető kürtő felett 4 x 0,8 m

Az I-II-III. szerkezetekre a mellélépést és lezuhanást megakadályozó korlát beépítése is szükséges (az I-II-nél csak az É-i, a III-nál mindkét oldalon).

Hasonló korlátot kell beépíteni a „Nagy lépcsők” előtti terem áttörése, valamint a Nagy lépcsők első néhány lépcsőfoka után is. Ezek célja szintén a lezuhanás megakadályozása.

Kizárólag a képződmények további elszennyeződésének megakadályozása érdekében a Szabó László terembe levezető kürtőbe 2 db 5 m-es és 1 db 3 m-es könnyű létra beépítése szükséges. Ezek a szakaszok segédeszközök nélkül könnyedén járhatók, de az intenzív csepegés miatt felületük állandóan nedves, sáros. Az itt szennyeződő ruhák és lábbelik leérve a védendő képződményeket tovább szennyezik.

Ebben a szakaszban a -15 m-es szinten beépített fa törmelékfogó meglehetősen korhadt, eltávolítása célszerű. Funkcióját egy rövid (0,8 m) beton áthidaló átveheti.

A barlang további szakaszainak bemutatása már csak barlangjáró gyakorlattal rendelkező személyek számára lehetséges, ezért további műtárgyak beépítése nem célszerű. Kivételt képez néhány nittfül beépítése a függőleges aknákon keresztül elérhető mélyebb részek biztonságos megközelíthetősége érdekében.

A bizonytalan állagú, évtizedek óta beépített vas állványszerkezeteket célszerű kivinni a barlangból.

Az 1911-ben elhelyezett Bátor- emléktáblát célszerű restauráltatni, vagy újra faragtatni és az „Előcsarnokban” elhelyezni.

A javasolt rekonstrukciós munkák elvégzésének befejezésekor nagynyomású vizes mosóberendezéssel a barlang bejárat-közeli (bemutatható) szakaszait célszerű lenne lemosatni. Ezzel – az elmúlt évszázadok antropogén behatásainak eltüntetésén túl – ismét eredeti szépségében lennének bemutatathatók azok az oldott formák, amelyek a barlang leglátványosabb bemutatatható értékei.

4. Hasznosítási javaslat

A barlang fokozottan védett státusza, különleges értékei, azok barlangon belüli elhelyezkedése, a barlang földrajzi helyzete, megközelíthetősége az állandó bemutatás lehetőségét kizárja.

A 3.pontban foglalt javaslatok megvalósítását követően azonban megteremtődnek a feltételei annak, hogy max. 5 fős, szakmai érdeklődőkből álló csoportok részére a barlang bejárat-közeli szakaszainak megtekintését szervezett formában biztosítsák.

Az alkalmi bemutatást a Duna-Ipoly Nemzeti Park munkatársai, vagy a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulattal, vagy annak tagegyesületével kötött szerződés alapján erre felkészített túravezetők végezhetik az erre kiadott hasznosítási engedélyben foglalt feltételeknek megfelelően.

A Báthori-barlangban a feltárás és a barlangjárás okozta károsodások felmérése, térképi ábrázolása, rekonstrukció, valamint hasznosítási javaslat készítése

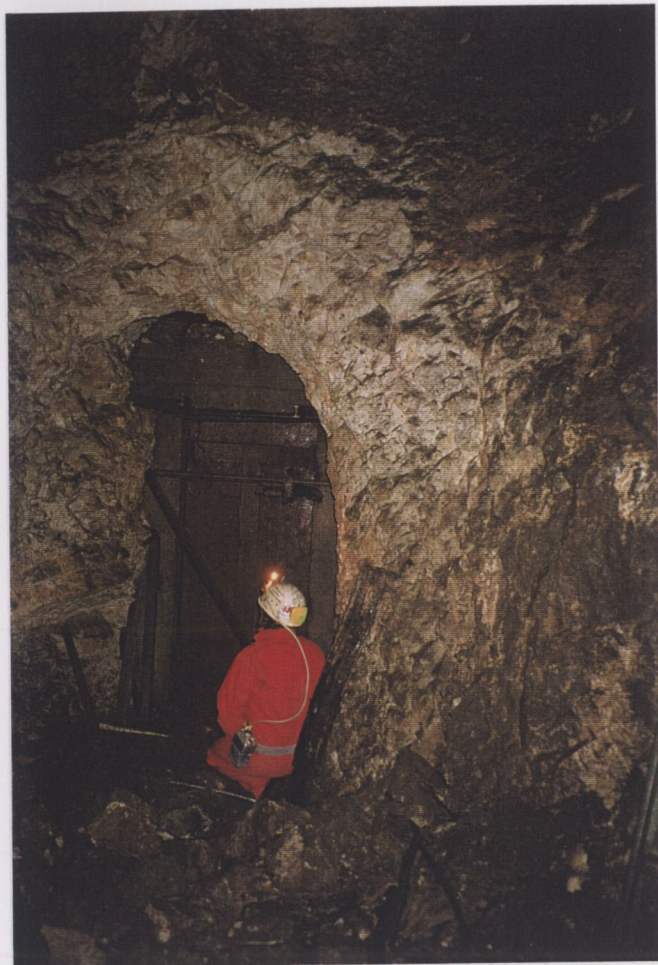
Képződményektől
megszabadított
gömbüst áthatási él
a Szabó László-
teremben

Gyűjtők által letört borsókövek
helye a Szabó László-terem elő-
terében

SZINLŐ Barlangi-vendégforgalmi Kft. – Jósvafő, Dózsa Gy. u. 3.

A Báthori-barlangban a feltárás és a barlangjárás okozta károsodások felmérése, térképi ábrázolása, rekonstrukció, valamint hasznosítási javaslat készítése

Az un. „alsó” (mesterséges bejárat), rakott kőfallal célszerű helyreállítani

Cserélendő járófelületek az „Előcsarnok”-ból a bányaszakaszba vezető folyosón

SZINLŐ Barlangi-vendégforgalmi Kft. – Jósvafő, Dózsa Gy. u. 3.

Irodalom

J.M.: A Báthory-barlang Zugligetben – Neues Pester Journal 1911.augusztus 6.
Fordította: Hazslinszky Tamás, 1997.szeptember

Barcza Imre – Dr. Thirring Gusztáv [1924] : Részletes magyar utikalauzok, 1.
Budapest és környéke, 2. Budapest Duna-jobbparti
környéke; második kiadás, Budapest

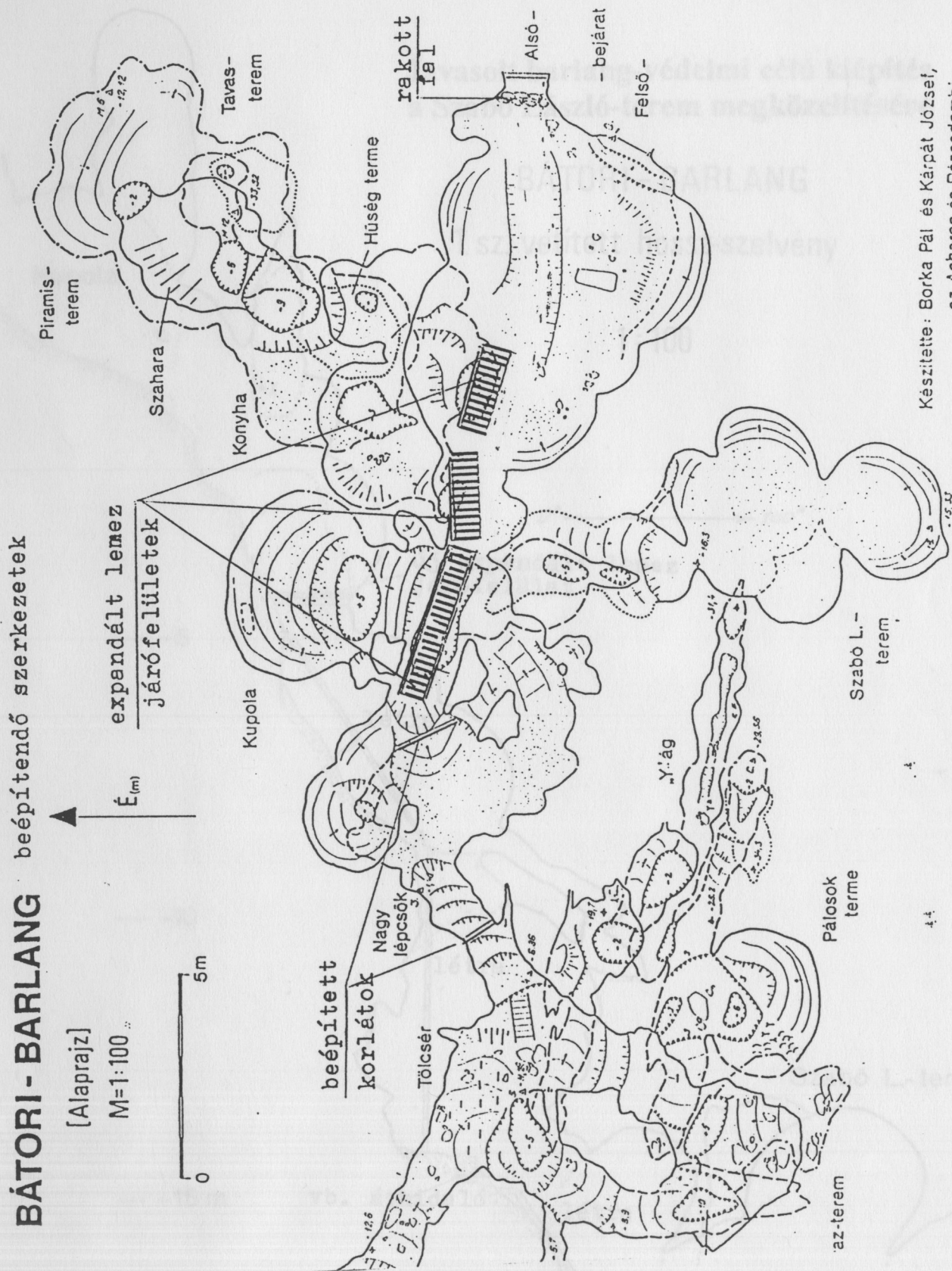
Vajna György[1973]: A rejtélyes Bátori-barlang , Gondolat – Budapest

Kordos László [1974]: Magyarország barlangjai, Gondolat – Budapest

Székely Kinga [1998]: Magyarország fokozottan védett barlangjai – KTM-TvH
– Budapest

Az anyagban szereplő fotókat Szablyár Péter készítette 1998.január 13-án.

A beépítésre javasolt szerkezetek helyét az 1.sz. mellékletben található ábrák
tartalmazzák. Ezek a TvH Barlangtani Intézete tulajdonát képező 1986-os
Borka-Kárpát felmérés lapjain vannak ábrázolva.

Készítette: Borka Pál és Kárpát József,
az Acheron és Rózsadombi
Kinizsi SE. tagjainak közre-
működésével (1988 okt.-nov)

Javasolt barlang-védelmi célú kiépítés
a Szabó László-terem megközelítésére

BÁTORI - BARLANG

1. sz. vetített hossz-szelvény

1:100

